

Anf. 29 ALI ESBATI (V): Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till Vänsterpartiets reservationer 2 och 6.

Drygt två månader har gått sedan Sverigedemokraterna och deras stödpartier i regeringen lade fram förslaget till statsbudget. Riksdagen ska nu fastställa de utgiftsramar som presenterades och som ska styra svensk ekonomi nästa år.

I dag skulle kunna vara en dag då människor i vårt land – människor som går till jobbet på morgonen, som studerar eller forskar, som hämtar barn, som lämnar avtryck, som driver företag eller försöker återhämta sig från sjukdom, människor som tänker på hur de ska få ihop hushållskassan i slutet av månaden och på hur vi som samhälle ska bidra till att bärga anständigt mänskligt liv på vår planet – kunde finna hopp och riktning i den ekonomiska politik som landets styrande vill driva igenom.

Men i dag är inte en sådan dag. Statsbudgetens prioriteringar fördjupar snarare våra största samhällsproblem. Morgonens besked om att Sverige nu går in i recession utgör ett deltidskvitto på den SD-ledda regeringens politik, och mer är att vänta. Det är dessvärre inte överord att säga att Sverige befinner sig i ett läge där en redan pressad välfärd är på väg in i en fullskalig kris.

Vår välfärd bärs upp av yrkeskunniga människor som i organiserad, professionell gemenskap ser till att allas våra liv kan bli tryggare, friare och rikare. Dessa människor larmar nu om att de går på knäna. Sex av tio lärare uppger att det sker neddragningar på den egna skolan. Stress och arbetsbelastning är det vanligaste skälet till att lärare lämnar yrket. 60 procent av läkarna överväger att gå ned i arbetstid, byta arbetsplats eller helt lämna yrket på grund av hög arbetsbelastning. Så gott som samtliga regioner uppgav redan förra året brist på sjuksköterskor och barnmorskor. Inom äldreomsorgen säger över hälften av Kommunalarna att de vill lämna yrket. Drygt hälften av landets socialchefer uppger att de har svårt att ge de insatser som individen har behov och rätt till. Åtta av tio säger samtidigt att de har svårt att rekrytera socialsekreterare.

Vad gör Sverigedemokraterna och regeringen i det läget? Jo, med berätt mod utdelar de nu en nedskärningschock i kommuner och regioner. I dessa bokstavligen livsviktiga verksamheter kommer den blåbruna koalitions kaopolitik att synas och kännas allra mest.

Fru talman! I den budget som riksdagen i dag ska fastställa ramarna för tillskjuts 10 miljarder kronor i generella statsbidrag till kommuner och regioner. Det förslaget lades i ett läge när Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, prognostiserade att 28 miljarder behövdes för att undgå underskott i sektorn. Budgetpropositionen lade därmed medvetet upp för pressade välfärdstjänster över hela linjen.

Det vi nu vet är att den prognosen ser dramatiskt mycket sämre ut. Det är nu 31 miljarder som fattas enligt SKR – efter de tillskjutna 10 miljarderna i den här budgetpropositionen. 25 miljarder av dessa 31 fattas i regionerna. Det blir med andra ord svensk sjukvård som ska möta den värsta nedskärningschocken.

Vi kan redan i dag notera att de flesta regioner planerar för besparingar inom vården. I Östergötland ska personalkostnaderna minskas med motsvarande 600 miljoner kronor. I Skellefteå ställer man in byggandet av nya vårdcentraler. Höjda patientavgifter väntar på de flesta håll. I Sörmland har regionstyret varslat 700 personer. Ett av förslagen där handlar om att göra sig av med tio av de femton kliniska apotekare som arbetar nära multisjuka patienter med att göra läkemedelsgenomgångar. Var hamnar kostnaden för det sedan, tror ni?

Det vi nu ser växa fram är en systemförändring i svensk sjukvård som handlar om att den vård som kan levereras till medborgarna, den vård som man måste ha rätten att förvänta sig i ett rikt land som Sverige, inte kommer att se ut som den gjorde. Och, fru talman, det viktiga är att det sker för att Sverigedemokraterna och regeringen har valt att det ska vara så. Det finns ju inga ekonomiska lagar som säger att regionerna inte ska få de finansiella resurser som behövs för att kunna hantera de reella problemen. Det är staten som kroniskt har underfinansierat kommunsektorn, och det är regeringen som nu ställer sig med händerna på ryggen när svensk sjukvård står inför en formidabel kris.

Från Vänsterpartiets sida har vi med anledning av det förändrade och akuta läget föreslagit en extra ändringsbudget, en möjlighet för den styrande koalitionen att agera för sjukvården. Men ingenting görs. Det är som om sjukvårdskrisen närmast ses som en möjlighet att tvinga fram ett systemskifte, en tillbakarullning av just sådant som har gjort Sverige till ett bra land att leva i, ett land som många har avundats internationellt.

Fru talman! Sjukvårdskrisen är förstås något som borde vara regeringens främsta huvudbry, och det som toppar den politiska dagordningen. Sjukvården var väljarnas viktigaste fråga inför valet 2022. Det är heller inte så sannolikt att så många av de väljare som lade sin röst på något av de styrande högerpartierna gjorde det för att de ville se en framorganiserad nedläggning av sjukhusavdelningar och massuppsägning av sjuksköterskor och läkare.

Men greppet som används från det hållet är numera välbekant. I stället för att agera på, eller ens kommentera, de alarmerande nya prognoserna för sjukvård och övrig välfärd har man från det hållet lyckats komma med allsköns andra utspel om hur man kan underlätta utvisning av svårt sjuka barn, hur man i strid med grundläggande internationella konventioner ska kunna göra fler människor statslösa, hur man mer intensivt och grundlagsvidrigt ska stigmatisera utsatta minoriteter.

Det är som om Sverige styrs av ett gäng ansvarslösa pr-konsulter som är ointresserade av politiskt ansvarstagande och i stället har valt att sätta upp något slags lajv om mellankrigstiden. Det är möjligt att de har roligt under tiden, men för svenska folket är det inte särskilt uppbyggligt att vara åskådare till detta. Det här är nämligen en politik som gör vårt samhälle fattigare och mer otruggt.

På tal om otrugg, fru talman – det är något som företrädare för den SD-ledda regeringen pratar mycket om. Men när det kommer till verklig politisk handling för att förebygga exempelvis gängkriminalitet är det pratet ingenting värt. Då är det i stället siffertrixande som gäller. Nedskärningar väntar skolan och socialtjänsten, som ska göra jobbet. Som en pikant detalj är de 80 miljoner kronor som presenterats som en förebyggande satsning mot kriminalitet i själva verket en nedskärning från tidigare anslag på 250 miljoner. Nog arbetar regeringen systematiskt med frågorna, och man gör det genom talepunkter och spinn i stället för resurser och kunskap.

Fru talman! Det här är en budget som också lämnar hushållen i sticket, det vill säga de hushåll som inte har det väldigt väl förspant sedan tidigare. Inte någon gång sedan 90-talskrisen har hushållen sett ett sådant fall i genomsnittlig realinkomst som i år. Men medan löntagarna drabbas görs det rekordvinster i näringslivet. Det gäller särskilt i några branscher där ett fåtal aktörer med stor marknadsmakt håller priserna uppe, såsom matvarujättarna och bankerna.

Regeringen har hårdnackat vägrat att ta intryck från forskning och fakta när det gäller att bekämpa inflationen vid roten. Inget agerande mot krisprofitörerna, trots att det har funnits en rad konkreta förslag att ta ställning till. Inget grepp för att pressa matpriserna eller bankernas räntemarginaler. Inget agerande för en rimligare prismodell för el. Inga sänkningar av taxor för förskola, tandvård och kollektivtrafik, som skulle vara effektiva i det avseendet. Inte heller gör man några seriösa försök att skydda hushåll med små marginaler mot prisökningarnas effekter.

I stället är det varslade välfärdsarbetare, desperata bolånekunder och högre arbetslöshet som ska fixa inflationen. Det är svårt att se att någon svensk regering med all tillgänglig information har agerat så ansvarslöst i den ekonomiska politiken sedan demokratins genombrott för 100 år sedan. Sådan blir den ekonomiska politiken när den styrs av de kombinerade politiska krafterna hos dem som sätter bankdirektörernas bonusar före barnfamiljernas bästa och dem som finner sin livsglädje i repression och rasism.

Fru talman! Ett av skälen till att detta är den kanske mest oansvariga ekonomiska politik som har förts i landet på 100 år är hur vår tids stora ödesfråga klimatomställningen hanteras i budgeten. De investeringar som krävs för att en systematisk och rättvis omställning ska vara möjlig lyser med sin frånvaro. I stället skär regeringen ned miljö- och klimatarbetet och ökar utsläppen. Klimatministern skickas ut som någon sorts tomhänt men peppig influerare, medan den faktiska klimatpolitiken sköts från Finansdepartementet rakt in i mörkret.

Regeringens politiska retorik på området verkar inspirerad av botarna som annars förstärker den blåbruna närvaron på sociala medier. Det är som om det har lagts in en automatiserad reaktion på ordet klimat, som utlöser en andefattig ordmassa om kärnkraft varje gång ordet kommer upp. Detta är ju inte seriöst. Även om det skulle gå att pumpa in miljarder i nya kärnkraftsreaktorer som genererar el om några decennier, och även om vi bortser från problem och risker med det, förstår var och en att de inte löser problemet med eftersatt järnvägsunderhåll. Det energieffektiviserar inte befintliga bostadsbestånd. Det förstärker inte överföringskapaciteten på el, klimatsäkrar inte kustnära bebyggelse och återskapar inte våtmarker. Bakom kulturkrigsretoriken finns bara skamligt oansvarig handfallenhet.

Fru talman! Jag har redan berört hur Vänsterpartiets ekonomiska politik på avgörande områden visar att det är möjligt att välja en annan väg. Den redovisas samlat i vår budgetmotion. Vi visar där att det går att tillskjuta nödvändiga medel för att rädda sjukvården, äldreomsorgen och skolan från den mest akuta krisen. Det går att ta bort karensavdraget, som är så exceptionellt orättvist och som inte finns i något annat nordiskt land. Det går att förbättra sjukförsäkringen och a-kassan så att de är värdiga ett modernt välfärdsland. Det går att få in tandvården under samma högkostnads skydd som övrig sjukvård. Det går även att införa en Sverigebiljett så att kollektivtrafiken kan kosta 450 kronor i månaden över hela landet.

Allt detta är möjligt, om man bestämmer sig för att ha ett skattesystem som omfördelar till produktiva välfärdssatsningar. Sverige kan inte samtidigt fortsätta att vara ett avancerat välfärdsland och ett skatteparadis för kapitalägare – det som vi faktiskt är i dag. Sverige är ett av få länder i västvärlden som varken har arvs- och gåvoskatt,

förmögenhetsskatt eller fastighetsskatt. Den här regeringen förmår inte ens att lägga fram förslag på beskattning av övervinsterna i bankerna, som många andra europeiska länder har lyckats med.

Sverige är ett land där klyftorna har ökat snabbare än så gott som varje annat industriland de senaste decennierna. Resultaten av det experimentet är alltmer uppenbara och påtagliga.

Vi visar också i vår skuggbudget hur det går att ta steg bort från de dogmatiska överskottsmålen och i stället slå in på en ansvarsfull väg, där det är en konkret analys av behoven i verkligheten som styr den ekonomiska politiken. För det krävs i dag en paralyserande dos av marknadsfundamentalism för att inte förstå vad som är problemet med att avstå investeringar. Det går inte att åka tåg i Sverige utan att mötas av ständiga problem. De svenska hushållens skuldsättning hör till de högsta i EU – och är en direkt effekt av att staten dragit sig tillbaka från byggandet. Vi ser hur system för vatten och avlopp förfaller i brist på investeringar. Den tillbakatryckta klimatomställningen har jag redan talat om. Det här är områden där statens aktiva baklängesvals skjuter över kostnader och risker.

Att normalisera och institutionalisera den här politiken är inte bara dåligt för svensk ekonomi i dag, utan jag tror att det också gör något riktigt dåligt med samhällsdebatten och med människors tilltro och förhållande till det politiska systemet när den ekonomiska politiken inte förhåller sig till de verkliga problemen i samhällsekonomin. Det är det eländet som Vänstern visar en väg bort från.

Avslutningsvis, fru talman, i detta som också för min del blir den sista debatten i riksdagen, vill jag vända mig en stund till dem utanför kammaren som kanske lyssnar nu eller i efterhand.

Jag tycker naturligtvis att du ska titta på budgetförslagen som ställs mot varandra – på reformerna och siffrorna. Men utifrån hur den politiska debatten har sett ut tänker jag att du kan ställa dig själv en enklare fråga. Vad blir mitt liv bättre av?

Ger det dig glädje och välmåga att veta att myndigheterna ska instrueras att trakassera din granne, som kanske också ska få sin gudstjänstlokal riven och sina anhöriga avvisade när de försöker finna en tryggare, mer kärleksfull tillvaro tillsammans i ett land som de varit med och byggt upp och kan bidra till? Eller skulle ditt liv bli bättre, friare och ljusare av att matpriserna blir mer rimliga, att det finns fler sjuksköterskor när du kommer till akuten, att tågtrafiken rustas upp, att du vet att gamla mamma som behöver hemtjänst får den hjälp hon kan ha glädje av, att barnen har någonstans att bo när det är dags att flytta hemifrån och att du slipper oroa dig för ekonomin om du skulle råka bli sjuk

För så ser vägvalen ut i svensk politik i dag. Sådana är skillnaderna mellan å ena sidan en reaktionär högerpolitik, som bygger på att spekulera i hat och missämja för att försvara dagens ekonomiska hierarkier, och å andra sidan en vänsterpolitik, som bygger på den enkla men stora insikten att vi människor är starka men sköra. Vi behöver därför varandra, och vi kan, vägleda av våra bästa stunders längtan, bygga ett samhälle där vi frodas genom att odla det bästa hos varandra.

(Riksdagens snabbprotokoll 2023/24:38 – 29 november 2023)